

บทที่ 2

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถภาพด้านการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ดังนั้นสาระเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะขอเสนอตามลำดับดังนี้

1. ความหมายของสมรรถภาพครู
2. สมรรถภาพของครูโดยทั่วไป
3. สมรรถภาพด้านการสอน
4. สมรรถภาพด้านการสอนของครูประถมศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพของครู

1. ความหมายของสมรรถภาพครู

นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของ "สมรรถภาพครู" ไว้ดังนี้

ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา (2519) ให้ความหมายของคำว่า สมรรถภาพครูว่าหมายถึง ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ครูพึงมีในการช่วยให้นักเรียนพัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ และร่างกาย

กมล สุดประเสริฐ และคณะ (2523) ให้ความหมายของสมรรถภาพหรือสมรรถวิสัยว่าหมายถึง คุณลักษณะที่เป็นผลมาจากความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ อุปนิสัย หรือบุคลิกภาพ ซึ่งมีผลทำให้เกิดความสามารถในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่พึงปรารถนาได้

กษมา สารสมุทร (2524) ให้นิยามของสมรรถภาพว่า สมรรถภาพก็คือ ความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจ ความชำนาญที่ครูแสดงออกให้สังเกตและวัดได้

กู๊ด (Good, 1973) ให้ความหมายไว้ว่า สมรรถภาพหรือทักษะ (Skill) มโนทัศน์ (Concept) และทัศนคติ (Attitude) ที่จะต้องมีในการทำงานทุกชนิด และสามารถจะนำเอาวิธีการและความรู้พื้นฐานไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่ปฏิบัติจริง

ดอดด์ล (Dodl, 1973) กล่าวว่า สมรรถภาพของครู หมายถึง เจตคติ ความเข้าใจ และพฤติกรรมของครูที่เอื้ออำนวยต่อความเจริญงอกงามของนักเรียนทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

เอกสารการวิจัยของมหาวิทยาลัยมิชิแกนสเตท (Proposal Development Team School of Teacher Education Michigan State University, 1975) รายงานผลจากการที่มหาวิทยาลัยได้เชิญผู้บริหาร ครูระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษา และตัวแทนครูจากชนบทมาประชุมร่วมกัน 3 วัน เพื่อหาานิยามของคำว่า สมรรถภาพ ซึ่งที่ประชุมได้ให้ความหมายของสมรรถภาพของครูไว้ดังนี้

1. สมรรถภาพเป็นพฤติกรรมการสอนที่สามารถสังเกตและวัดได้
2. สมรรถภาพทั่วไป (General Competence) เป็นพฤติกรรมการสอนของครูที่มีประสิทธิผล โดยสามารถวัดและสังเกตได้จากการปฏิบัติงานของครู เช่น การสอนแบบสืบสวนสอบสวน การใช้วิธีผสมที่เหมาะสมกับเด็ก การใช้สื่อการสอนอย่างคุ้มค่า
3. สมรรถภาพของครูอยู่ที่ความสามารถทำให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมได้ตามจุดมุ่งหมายที่ครูได้ตั้งไว้

โคเกอร์ (Coker, 1976) กล่าวว่า สมรรถภาพของครู หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ ครูที่สามารถแก้ปัญหาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งได้เรียกว่า มีสมรรถภาพในด้านนั้น ส่วนครูที่มีสมรรถภาพสูง (Fully Competent teacher) หมายถึง ครูที่ประสบผลสำเร็จในการแก้ปัญหาทุกด้าน

จากความหมายที่นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ไว้ จึงสรุปได้ว่า สมรรถภาพครู หมายถึง ความสามารถของครูซึ่งแสดงออกในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ และ

บุคลิกภาพที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่จะช่วยส่งผลให้นักเรียนได้พัฒนาทั้งด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ และร่างกาย ซึ่งพฤติกรรมเหล่านั้นสามารถสังเกตและวัดได้

2. สมรรถภาพของครูโดยทั่วไป

เนื่องจากครูเป็นผู้ที่มีภาระหน้าที่ในหลายด้านที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนและสังคม ครูจึงควรมีสมรรถภาพตามภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบนั้น นักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

เทพ การะเกด (2505) สรุปผลจากการค้นคว้าว่า ครูที่ดีมีสมรรถภาพต้องมีลักษณะส่วนตัวและปฏิบัติดังนี้คือ มีบุคลิกภาพดี มีศรัทธาในการสั่งสอน อบรม กระตือรือร้นในการทำงาน เชื่อมั่นในคุณค่าของงาน ดำรงตนอยู่ในที่อันเหมาะสม ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ทุกด้าน รอบรู้วิถีทางของงาน ศึกษาความชำนาญรอบด้าน เป็นผู้นำที่ดี มีจริยธรรมสูง พร้อมทั้งจะรับคำแนะนำและเฝ้าหาความรู้ ประเมินผลงานของตนเอง พร้อมทั้งจะรับแนวคิดใหม่ ๆ มาใช้ศึกษาเด็กให้ลึกซึ้ง ใช้จิตวิทยาในการสอน ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่องานอาชีพ

ถวิล สุริยนต์ และคณะ (2510) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ทำงานในหน้าที่ครูประสบความสำเร็จมีดังนี้ มีความรู้ดี มีการสอนดี รู้กลวิธีถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็ก มีลักษณะท่าทางดีเข้ากับคนอื่นได้ มีความประพฤติดีเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กได้ มีอัธยาศัยดี มีอารมณ์ดี มีความสุภาพอ่อนโยน มีเมตตา กรุณา รักสวย รักงาม มีระเบียบวินัย มีความยุติธรรม มีความอดทน มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีลักษณะความเป็นผู้นำ

สุรินทร์ สรสิริ (2515) เสนอว่า ครูดีมีสมรรถภาพต้องมีลักษณะ 6 ประการ ดังนี้

1. บุคลิกภาพดี คือ มีรูปร่างหน้าตาดี แต่งกายดี เชื่อมั่นในตนเอง วาจาดี และปรับตัวได้ดี
2. การจัดห้องเรียนดี มีความเหมาะสมในบรรยากาศถูกสุขลักษณะ เก็บอุปกรณ์

ต่าง ๆ ไว้เหมาะสม

3. มีความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน
4. การสอนดี มีการเตรียมการสอนตามหลักสูตรและสอนได้ตามนั้น และต้องมีความรู้เรื่องที่จะสอนได้เป็นอย่างดี
5. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู จะต้องมีการบรรยายและวินัยตามระเบียบประเพณีของครู และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
6. มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครอง

สาโรช บัวศรี (2515) อธิบายถึงสมรรถภาพของครูว่า ได้แก่ ความสามารถในการทำการสอนได้เป็นอย่างดี สามารถอบรมแนะแนวการปกครอง และทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน สามารถเป็นครูชั้นอาชีพ มีน้ำใจที่จะมุ่งฝึกสอนอบรมศิษย์อย่างเต็มที่ มีน้ำใจที่จะบังคับและฝึกฝนตนเอง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ และมีน้ำใจที่จะวางตนให้สมเกียรติของครู

สวัสดิ์ สุนทรังษี (2517) สรุปถึงลักษณะของครูที่มีสมรรถภาพว่า ควรจะมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. มีความรู้ในเรื่องเนื้อหาวิชาการ วิชาครู และวิชาที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน
2. มีทักษะในการสอนและปฏิบัติหน้าที่การงาน
3. มีคุณค่าของความเป็นครู หรือคุณธรรมของครู หรือจรรยาบรรณของครูในแง่ที่ควรควรมีคุณธรรม รักอาชีพครู ใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ

อำไพ สุจริตกุล (2520) ได้สรุปสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับครูปริญญา จากการประชุมสัมมนาคณาบดีคณะครุศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ ครั้งที่ 8 ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไว้ดังนี้

1. สมรรถภาพทางด้านความรู้ ซึ่งแบ่งเป็นความรู้ด้านวิชาการและวิชาสามัญ ความรู้ในวิชาชีพของครู และความรู้ในหน้าที่และงานครู

2. สมรรถภาพทางด้านทักษะในการสอนและการปฏิบัติงานของคุณ
3. สมรรถภาพด้านคุณธรรมนิยม ได้แก่ มีจริยธรรม มีคุณธรรมของคุณ

และมีคตินิยมในความเป็นคุณ

คณะกรรมการปฏิบัติการศึกษา (2521) ได้เสนอขอบทบาทและลักษณะครูที่พึงประสงค์ไว้ในเรื่อง "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม" ดังนี้

1. รักการอ่าน การศึกษา ค้นคว้า วิจัย และทดลองเพื่อที่จะนำผลมาปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ
2. มั่นใจ เลื่อมใส ศรัทธา และมีจรรยาบรรณในอาชีพครู
3. มีความคิดเป็นตัวของตัวเอง มีวิจารณ์ญาณ และรู้จักไตร่ตรองหาเหตุผลก่อนตัดสินใจ กล้าแสดงออกเพื่อเผยแพร่ความคิดเห็น หรือความรู้ใหม่ ๆ ต่อสาธารณชน
4. มีศีลธรรมจรรยา
5. ชยัน มัชยัสต์ ไม่เห็นแก่ความเจริญทางวัตถุเกินกว่าคุณธรรมและจริยธรรม
6. เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้นำในการเรียน มาเป็นผู้กระตุ้นนักเรียนให้เกิดความคิดริเริ่ม สนับสนุนให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ช่วยแนะนำให้ผู้เรียนมีหลัก รู้จักวิธีศึกษาค้นคว้าใช้ความคิดอย่างอิสระ และมีเหตุผล ตลอดจนสามารถเลือกทางของตนเองได้
7. ฝึกนักเรียนสามารถทำงานเป็นกลุ่ม กล้าแสดงออกและวิเคราะห์ วิวิจารณ์อย่างมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพกฎของสังคมในการอยู่ร่วมกัน รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบสิทธิ และรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม
8. สนใจศึกษาความแตกต่างของศิษย์ และให้ความรักสนใจเอาใจใส่โดยเท่าเทียมกัน
9. ค้นคว้าหาความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียนแต่ละคน เพื่อหาทางส่งเสริม แนะนำการเลือกวิชา อาชีพ ได้เหมาะสม
10. ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกใฝ่ในคุณธรรมและจริยธรรมมากกว่าวัตถุ รักษาเอกลักษณ์ วัฒนธรรมของชาติ รวมทั้งความเข้าใจในวัฒนธรรมของชาติอื่น

11. มีความรู้และสนใจในการเกษตร และสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเกษตรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี
12. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยแก่ชุมชน โดยประพฤติเป็นแบบอย่าง
13. รักความยุติธรรม และกล้าหาญที่จะต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของสังคมด้วยปัญญาและสติ โดยคำนึงถึงขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และตามสิทธิแห่งกฎหมาย
14. เข้าร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่นอย่างเต็มใจ และเป็นທີ່ปรึกษาช่วยแก้ปัญหาของท้องถิ่น เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากการประชุมสัมมนาการพัฒนาหลักสูตรผลิตครูประถมศึกษา ซึ่งจัดโดยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปลายปีพุทธศักราช 2522 (คณะพัฒนาหลักสูตรโครงการปรับปรุงหลักสูตรฝึกหัดครู. 2523) ได้สรุปสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับครูประถมศึกษาไว้ 26 ข้อ ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา
2. มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ในเนื้อหาตามที่หลักสูตรประถมศึกษากำหนด
3. สามารถอธิบายแนวคิดทางการศึกษาที่สำคัญ
4. สามารถวิเคราะห์ปัญหาโรงเรียนและในชุมชนได้
5. สามารถอธิบายหลักการเรียนรู้ที่สำคัญ ๆ และนำหลักเหล่านี้มาใช้ในการเรียนการสอน
6. สามารถอธิบายเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน
7. สามารถเลือกวิธีการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมและวัยของผู้เรียน
8. สามารถสร้างและใช้สื่อการเรียนต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและสภาพของท้องถิ่น
9. สามารถประเมินผลการเรียนการสอนในโรงเรียน
10. สามารถเลือกและใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน
11. สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

12. สามารถให้บริการแก่ชุมชนโดยอาศัยวิถีทางการศึกษานอกระบบ
13. สามารถใช้เอกสารประกอบหลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน
14. สามารถอธิบายและกำหนดความคิดรวบยอดจากเนื้อหาที่จะทำการสอน
15. สามารถเขียนจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม
16. สามารถสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ
17. สามารถสร้างสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน
18. สามารถใช้และถ่ายทอดวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา
19. สามารถใช้คำพูดที่เหมาะสมกับเด็กเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ต่าง ๆ
20. สามารถจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมเด็กตามความสามารถของแต่ละ

บุคคล

21. สามารถสอนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี
22. สามารถอบรมจริยธรรมแก่เด็ก
23. สามารถปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับและจรรยาบรรณของครู
24. มีความรักและศรัทธาในอาชีพและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
25. มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในฐานะเป็นผู้ประกอบอาชีพอื่นได้เป็นอย่างดี

กมล สุตประเสริฐ และคณะ (2523) ได้กำหนดสมรรถภาพหรือสมรรถวิสัยของครูประถมศึกษา โดยแบ่งสมรรถภาพออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. สมรรถภาพที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพ หมายถึง คุณสมบัติของครูที่รวมถึงการแสดงพฤติกรรมทางร่างกาย วาจา อุปนิสัย และเจตคติต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับ
2. สมรรถภาพที่เกี่ยวกับความรู้ในชุมชนและสิ่งแวดล้อม หมายถึง คุณสมบัติของครูที่แสดงถึงการรู้จักชุมชน และสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนตั้งอยู่
3. สมรรถภาพที่เกี่ยวกับความรู้ในหลักสูตร ผู้เรียนและโรงเรียน หมายถึง คุณสมบัติที่แสดงถึงความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวป้อน (Input) ที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครูประถมศึกษา
4. สมรรถภาพที่เกี่ยวกับกระบวนการฝึกปฏิบัติ (Process) หมายถึง คุณสมบัติ

ของครูที่แสดงถึงความสามารถในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรประถมศึกษา

สมรรถภาพที่เกี่ยวกับผลิตผลทางการศึกษา (Product) หมายถึง คุณสมบัติที่แสดงถึงความสามารถในการดำเนินการวัดผลประเมินผลตามแนวหลักสูตรประถมศึกษา

ส่วนนักการศึกษาต่างประเทศได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูโดยทั่วไปไว้ดังนี้

ดันฮิลล์ (Dunhill, 1965) กล่าวว่า ครูที่มีสมรรถภาพนั้นควรมีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง มารยาทอ่อนโยน มีเสียงที่น่าฟัง มีเมตตากรุณา มีอารมณ์ขัน มีความรู้กว้างขวางและกระตือรือร้น ครูที่จะประสบความสำเร็จในการรักษาระเบียบวินัยในชั้นเรียนที่คั้นนั้นควรมีลักษณะพื้นฐานสำคัญ 4 ด้าน คือ

1. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพ ทุ่มความสามารถเพื่องานอย่างแท้จริง
2. เป็นผู้ที่เชื่อถือได้มั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลงง่าย พุดจริงทำจริง และเสมอต้นเสมอปลาย
3. มีความสามารถในการตัดสินใจ รู้จักตนเองและวิธีทำงานตลอดจนการวางแผนการทำงาน
4. มีประสิทธิภาพในการสอน คือ รอบรู้ คล่องตัว มีทักษะในการสอน การตรวจงาน การจัดชั้นเรียน

ไฮเน็ต (Hignet, 1971) มีความเห็นว่า ครูที่มีสมรรถภาพจะต้องประกอบด้วยลักษณะชอบเด็ก ชอบวิชาที่สอน รู้จักเด็กและสนใจเด็ก มีความรู้ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี ใจกว้าง รอบรู้กว้างขวาง จำแม่น มีอารมณ์ขันและมีเมตตาธรรม

เฮเบอร์แมน และสตินเนตต์ (Haberman and Stinnctt, 1973)

ได้เสนอแนะเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูที่ไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. ความรู้ในเนื้อหาวิชาและทักษะในด้านการสอน ผู้ที่จะเป็นครูจะต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชาดี และมีทักษะในการเลือกวิธีสอนอย่างเหมาะสม
2. จริยธรรมและค่านิยมของผู้ที่จะเป็นครูเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะค่านิยมของครูจะเป็นเครื่องกำหนดแนวทางความประพฤติ และการวางตัวของครูในอนาคต
3. มโนทัศน์หรือความคิดรวบยอด ผู้เป็นครูจะควรเลือกรับรู้มโนทัศน์ที่สำคัญที่เป็นประโยชน์ในการทำงานมากกว่าที่จะเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างอย่างกว้างขวาง
4. จิตวิทยาพัฒนาการ ครูจะต้องรู้และสามารถอธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ และสังคมของกลุ่มเด็กที่ตนจะไปสอนได้เป็นอย่างดี
5. สิ่งแวดล้อมทางสังคม ผู้สอนจะต้องรู้และเข้าใจถึงความกดดันทางสังคมที่จะเกิดขึ้นแก่เด็ก ดังนั้นครูจะต้องเรียนวิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยาทางการศึกษาด้วย
6. หลักการเรียนรู้มีความสำคัญมาก ครูจะต้องรู้ว่าโดยทั่วไปธรรมชาติของนักเรียนที่จะเรียนรู้เป็นอย่างไร
7. วิชาครู หลักสูตรการฝึกหัดครูทุกหลักสูตรจะต้องจัดให้มีการเรียนวิธีสอนต่าง ๆ เช่น วิธีสอนศิลปะ วิธีสอนวิทยาศาสตร์ วิธีสอนคณิตศาสตร์ และวิธีสอนอื่น ๆ
8. ปรัชญาของตนเอง ผู้จะเป็นครูต้องเข้าใจมโนทัศน์เกี่ยวกับตนควบคู่ไปกับการเข้าใจเด็กด้วย
9. การปรับตนให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลง ครูต้องเข้าใจหลักปรัชญาสากลที่กล่าวไว้ว่า "ไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดถาวรมั่นคงตลอดกาล ทุกสิ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา" ครูต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงในเรื่องหลักสูตรและวิธีสอน

ฮอลล์ และโจนส์ (Hall and Jones, 1976) ได้จำแนกสมรรถภาพครูออกเป็น 5 ด้าน คือ

1. สมรรถภาพด้านสติปัญญา (Cognitive Competencies) เน้นในด้าน

ความรู้ เชาวีปัญญา ความแม่นยำในเนื้อหา วิชาที่สอน วิธีสอน การวิเคราะห์โปรแกรมและ
หลักสูตร

2. สมรรถภาพด้านอารมณ์และจิตใจ (Affective Competencies)
เป็นสมรรถภาพที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม ทศนคติ ความสนใจ และความซาบซึ้งในอาชีพ
3. สมรรถภาพด้านปฏิบัติการ (Performance Competencies)
เป็นสมรรถภาพด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน การตั้งคำถาม
4. สมรรถภาพด้านผลการสอน (Consequence or Product Competencies)
เป็นสมรรถภาพที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในตัวนักเรียน
5. สมรรถภาพในด้านการศึกษาค้นคว้า (Exploitation Competencies)
ซึ่งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ที่มีคุณค่าในตัวครู

แนวคิดจากนักการศึกษาหลายท่านเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูโดยทั่วไป พอจะสรุป
รวบรวมเป็นสมรรถภาพที่สำคัญ ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

1. สมรรถภาพด้านการสอน อันได้แก่ ทักษะ ความรู้ ความสามารถที่ทำให้
ครูสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. สมรรถภาพด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้ทั้งในวิชาที่ตนสอน ความรู้ที่เกี่ยวกับ
อาชีพครู ความรอบรู้และความกระตือรือร้นจะแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง
3. สมรรถภาพด้านคุณลักษณะและทัศนคติ อันได้แก่ คุณลักษณะและทัศนคติ
ที่ดีในการดำรงตนตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย และคุณลักษณะและทัศนคติที่ดีต่อการสอนและ
ต่ออาชีพครู

3. สมรรถภาพด้านการสอน

เนื่องจากงานของครูคือการสอนหรือการให้ความรู้แก่มนุษย์ จึงเป็นงานที่ยากและซับซ้อน เพราะจะต้องคิดค้น แสวงหากลวิธีต่าง ๆ มาใช้ในการถ่ายทอด กระตุ้น ยั่วยุ และแนะแนวทางให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ให้จงได้ ภาระหน้าที่ของครูจึงมีอยู่หลายด้านด้วยกัน ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมต่อนักเรียนและสังคม ในจำนวนประเภทต่าง ๆ งานสอนนับว่ามีความสำคัญที่สุด และถือเป็นภารกิจหลักของครู (ธีรยุทธ์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา, 2524) ครูจึงต้องมีสมรรถภาพด้านการสอน เพื่อจะได้จัดสภาพการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของการศึกษา เกี่ยวกับสมรรถภาพด้านการสอนของครูนั้น นักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

สาโรช บัวศรี (กรมฝึกหัดครู, 2521) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูในส่วนสมรรถภาพด้านการสอนไว้ว่า ครูจะต้องสามารถทำการสอนได้เป็นอย่างดี โดยรู้จักใช้หลักจิตวิทยาแห่งการเรียนรู้ ใช้หลักการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก วางแผนสำหรับการสอนอย่างละเอียดถี่ถ้วน ใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ใช้วิธีการวัดผลได้อย่างถูกต้อง ใช้แบบทดสอบต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน การปกครองชั้น และการบริหารงานของชั้นได้อย่างราบรื่น ตลอดจนปฏิบัติงานธุรการต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ตามที่เหมาะสม ถึงแม้ว่าความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะมีผลทำให้สภาพต่าง ๆ ในสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากมาย และเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเพียงใดก็ตาม สมรรถภาพด้านการสอนของครูซึ่งเป็นสมรรถภาพหลักของครูมาตั้งแต่ยุคโบราณ ก็ยังคงเป็นสิ่งที่จำเป็น และสมควรที่จะได้รับการพัฒนาให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพของสังคม และความก้าวหน้าทางวิชาการต่าง ๆ อยู่เสมอ

จรรยา คุณมี (2521) กล่าวว่า ครูที่มีความสามารถในการสอนควรมีลักษณะดังนี้

1. เตรียมการสอนเป็น และต้องเตรียมการสอนทุกครั้ง
2. เข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษา และจุดมุ่งหมายของวิชาที่สอนอย่างแท้จริง
3. สามารถใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธี อย่างเหมาะสมกับกาลและโอกาส

4. สามารถเลือกผลิตอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน และรู้จักการบำรุงรักษาอุปกรณ์อื่น ๆ

5. มีความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ และพัฒนาการของนักเรียนเป็นอย่างดี
6. มีความสามารถในการเป็นผู้นำในชั้นเรียน
7. มีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนแต่ละคน
8. มีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี
9. มีความสามารถในการปรับปรุงหลักสูตรและตำราเรียน
10. มีความสามารถในการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

สุรินทร์ สรสิริ (2521) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ครูยุคใหม่ซึ่งเป็นครูยุควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้า ก็ยังจำเป็นจะต้องมีความสามารถในการสอน โดยจะต้องควบคุมการสอนในห้องเรียนให้ดำเนินไปได้เรียบร้อย ครูจะต้องมีทักษะและมีกลวิธีต่าง ๆ ในการสอน เพื่อทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียนแล้วจึงจะเกิดผลดีต่อการเรียนของนักเรียน ตลอดจนการสอนของครู นอกจากนี้ครูยังจะต้องเตรียมการสอนและอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน การตกแต่งห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ดี เพื่อเป็นเครื่องจูงใจให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียนที่ครูสอนก็เป็นเรื่องสำคัญไม่น้อย ครูจะต้องเรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างของเด็กแต่ละคน นอกจากนั้นครูจะต้องรู้เรื่องประเมินผลการเรียนของนักเรียนและประเมินผลการสอนของตนเอง รู้จักสร้างและรู้จักใช้ข้อทดสอบ ตลอดจนการแปลความหมายข้อมูลที่ได้จากการสอน

คณะกรรมการการสร้างเครื่องมือในการสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู (The role of the teacher in society, 1972) แห่งสหรัฐอเมริกา ได้สร้างคู่มือในการสังเกตพฤติกรรมการสอนในห้องเรียนของครู เพื่อศึกษาบทบาทของครูในสังคมได้กำหนดสมรรถภาพในการสอนของครูไว้ 6 ด้าน ดังนี้

1. ครูเป็นผู้กำกับในการเรียนรู้ โดยการรู้จักการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ การเลือกวิธีสอน การใช้อุปกรณ์การสอน การประเมินผล และรู้จักใช้แหล่งความรู้ในชุมชน
2. ครูเป็นผู้แนะแนวและให้คำปรึกษา โดยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน

โดยวิธีการแนะแนวอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยเหลือนักเรียนให้เข้าใจตนเอง และให้บริการด้านอื่น ๆ เป็นพิเศษ

3. ครูเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม โดยเป็นผู้นำความรู้ประสบการณ์ทางวัฒนธรรม มาให้นักเรียน ช่วยให้นักเรียนยอมรับในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมกิจกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาสังคม
4. ครูเป็นที่ติดต่อเชื่อมโยงกับชุมชน ช่วยเหลือชุมชนในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
5. เป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน
6. เป็นสมาชิกของสมาคมวิชาชีพครู เพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนเองให้สูงขึ้น

จากเอกสารการวิจัยของมหาวิทยาลัยมิชิแกนสเตท (1975) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพการสอนไว้ว่า สมรรถภาพที่สำคัญประกอบด้วย

1. พัฒนาและใช้แผนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
2. จัดเตรียมเนื้อหาไว้ในแผนการสอน และจัดกิจกรรมทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปได้ดียิ่งขึ้น
3. พัฒนาและใช้กระบวนการวัดผล เพื่อประเมินความเจริญและความก้าวหน้าของนักเรียน
4. พัฒนาและใช้บันทึกการสอนประจำวันได้
5. รู้จักเลือกใช้กลวิธีการสอนที่ทำให้นักเรียนสนใจในบทเรียน
6. เลือกเทคนิควิธีในการปรับปรุงห้องเรียนให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการฝึกความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน
7. เลือกเทคนิควิธีสอน พัฒนา และใช้แผนการสอนเพื่อช่วยนักเรียนที่มีปัญหาทางด้านการศึกษาและความประพฤติ
8. สร้างและใช้ระบบบริหารในห้องเรียน ซึ่งประกอบด้วย นโยบายและระเบียบข้อบังคับในการเข้าร่วมกิจกรรม

9. พัฒนาและสาธิตการใช้คำถามสำหรับนักเรียนที่มีระดับความคิดต่าง ๆ กัน
10. สาธิตการสอนโดยใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีปฏิริยาโต้ตอบกัน
11. วิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอนเพื่อประเมินผลตนเอง
12. ตอบคำถามนักเรียนเสมอเพื่อแสดงให้เห็นว่าครูเข้าใจ และยอมรับความคิดเห็น

ของนักเรียน

ฮุสตัน และโฮวาร์ด (Houston and Howard, 1976) ได้อธิบายถึงสมรรถภาพในการสอนของครูว่า ผู้ที่จะได้ชื่อว่าเป็นครูที่มีสมรรถภาพควรมีลักษณะดังนี้

1. สามารถทำให้นักเรียนมีการพัฒนาในด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคม
2. สามารถกำหนดจุดประสงค์ในการสอนตรงตามความต้องการของผู้เรียน
3. ใช้วิธีการสอนอย่างเหมาะสมกับจุดประสงค์ที่กำหนดให้
4. ใช้วิธีการประเมินผลผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
5. รู้จักผสมผสานให้เข้ากับวัฒนธรรมของผู้เรียน
6. สามารถใช้คู่มือการสอน และมีทักษะการสอนตามจุดประสงค์ที่กำหนดให้
7. สามารถจัดรูปแบบของการสื่อความหมายในห้องเรียน ยอมรับคุณค่าของการสื่อความหมาย
8. ใช้แหล่งวิทยาการได้อย่างเหมาะสม สามารถใช้และสร้างอุปกรณ์การสอนตรงตามจุดประสงค์ของการสอน
9. นำผลการสอนที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงการสอนใหม่
10. มีความสามารถในด้านวิชาการอย่างเพียงพอ
11. มีความสามารถในการจัดการควบคุม และบำรุงรักษาเครื่องอำนวยความสะดวกเพื่อประโยชน์ในด้านอารมณ์ ร่างกาย และสติปัญญาของผู้เรียน
12. มีปฏิริยาอย่างฉับไว ต่อความต้องการและความรู้สึกของตนเองและของผู้อื่น
13. ทำงานร่วมกับเพื่อนครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ
14. สามารถวิเคราะห์การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุปแล้วสมรรถภาพด้านการสอนของครูจึงหมายถึง ความรู้ ทักษะและความสามารถเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา

4. สมรรถภาพด้านการสอนของครูประถมศึกษา

ครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษา การที่จะให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ โดยเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่จุดประสงค์ที่หลักสูตรกำหนดไว้นั้น ต้องอาศัยกระบวนการเรียนของนักเรียน และกระบวนการสอนของครูที่มีประสิทธิภาพ (กมล สุดประเสริฐ และคณะ. 2523) ครูประถมศึกษาจะสามารถปฏิบัติหน้าที่และแสดงบทบาทด้านการสอนให้บรรลุเป้าหมายได้ก็ต่อเมื่อ ครูประถมศึกษามีความรู้ที่จำเป็น มีทักษะและความสามารถอย่างเพียงพอเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรประถมศึกษา หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ การเรียนการสอนจะบรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรได้ ครูจะต้องมีสมรรถภาพในการปฏิบัติการสอนนั่นเอง (ธีรพงษ์ เสนิงส์ ณ อยุธยา. 2524) โดยมีสมรรถภาพด้านการสอนของครูประถมศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้ของนักเรียน นักการศึกษาหลายท่านจึงได้วิเคราะห์และวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพด้านการสอนของครูประถมศึกษาไว้ดังนี้

สวัสดี ประทุมราช และคณะ (โครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู. 2523) ได้วิเคราะห์สมรรถภาพของ ครูประถมศึกษาแต่ละด้าน ในด้านที่เกี่ยวกับสมรรถภาพด้านการสอนหรือด้านทักษะ มีดังต่อไปนี้

1. ทักษะทั่วไปที่จำเป็นสำหรับครูประถมศึกษา

1.1 มีทักษะในการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยนำหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็กมาประยุกต์ใช้ประกอบ เพื่อสร้างความเข้าใจได้เหมาะสมตามวัยของเด็ก

1.2 มีทักษะในการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อม กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมทักษะ และใช้สื่อการเรียนได้ถูกต้อง เหมาะสมกับสถานการณ์

1.3 มีทักษะในการใช้เทคนิคการสอนอย่างเป็นระบบ และตามลำดับขั้นของการเรียนรู้ในกิจกรรมแต่ละประเภท

1.4 มีทักษะในการสอนแบบต่าง ๆ ได้แก่ สอนโดยวิธีสืบเสาะหาความรู้ สอนแบบอภิปราย แบ่งกลุ่มทำงาน สอนแบบสาธิต และทดลองปฏิบัติงานต่าง ๆ สอนแบบบรรยาย เล่นเกม สอนแบบบูรณาการและอื่น ๆ ตามความเหมาะสมกับหลักสูตร

1.5 มีทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

1.5.1 การนำเข้าสู่บทเรียน

1.5.2 การกระตุ้นให้คิด

1.5.3 การใช้คำถาม

1.5.4 การเล่าเรื่อง บรรยาย อธิบาย แสดงความคิดเห็น

1.5.5 การเล่านิทาน แต่งนิทาน

1.5.6 การนำเสนอ

1.5.7 การใช้คำแนะนำ ควบคุม ดูแลให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ

1.5.8 การเสริมแรง (Reinforcement)

1.5.9 การร้องเพลง

1.5.10 การสรุปความ

1.5.11 การสาธิต

1.5.12 การนำเกมและเล่นเกมต่าง ๆ

1.5.13 การแสดงบทบาทสมมติและให้คำแนะนำวิธีแสดง

1.5.14 การจัดกลุ่มและใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการสอน

1.5.15 การสร้างและปลูกฝังระเบียบวินัยในการทำงานของนักเรียน

1.5.16 การแปรเปลี่ยนวิธีสอน

1.5.17 การใช้ท่าทางสื่อความหมาย

1.5.18 การใช้กระดานดำ

1.5.19 การสร้างและใช้อุปกรณ์การสอน

1.5.20 การแก้ปัญหาและแนะแนวเบื้องต้น

- 1.5.21 การทำสังคัมมิตี
- 1.5.22 การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน
- 1.5.23 การประเมินผลงานของนักเรียนเพื่อกระตุ้นให้นักเรียน
อยากเรียนรู้
- 1.5.24 การสร้างข้อสอบแบบต่าง ๆ
- 1.5.25 การสร้างแบบฝึก โจทย์ปัญหา แบบสอบทั้งชนิด
Formative และ Summative

2. ทักษะเฉพาะในวิชาที่สอน

2.1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

2.1.1 ภาษาไทย

1. เลือกหนังสือ อ่านหนังสือ รู้จักแยกความรู้ ความคิด
และคุณธรรมที่สอดแทรกในเนื้อเรื่องของหนังสือและ
ประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม
2. ใช้ภาษาเพื่อเป็นตัวอย่าง และเพื่อชี้แนะการใช้ภาษา
ที่ถูกต้อง สามารถสื่อเนื้อความได้ชัดเจน ถูกต้องตาม
ระเบียบการใช้ถ้อยคำ

2.1.2 คณิตศาสตร์

1. เขียนตัวเลข สัญญลักษณ์ต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์ได้
ถูกต้องชัดเจน
2. ตั้งโจทย์ปัญหาจากประโยคสัญญลักษณ์คณิตศาสตร์และ
จากใจท์ ปัญหาเป็นประโยคสัญญลักษณ์คณิตศาสตร์
3. คำนวณ บวก ลบ คูณ หหาร เลขจำนวนเต็ม ทศนิยม
และเศษส่วนได้อย่างคล่องแคล่ว

4. คะแนนน้ำหนัก ปริมาตร ความยาว ได้ใกล้เคียง
ค่าที่ถูกต้อง
5. ใช้เครื่องชั่ง ตวง วัด ทั้งที่เป็นมาตรฐาน และไม่เป็น
มาตรฐานแบบต่าง ๆ
6. วิธีคิดคำนวณโดยใช้กลวิธีต่าง ๆ เช่น การนับทบ
และหักออก
7. ใช้เส้นจำนวน นาฬิกาจำลอง ไมโครแทรกเตอร์
8. วาดภาพง่าย ๆ วาดภาพสองและสามมิติ

2.2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

- 2.2.1 วิเคราะห์ เสนอ ข่าวดู เหตุการณ์ และปัญหาต่าง ๆ
- 2.2.2 เขียนแผนภูมิ ภาพลายเส้น ระบายสีตัวอักษร ทำสมุดภาพ
จัดกะบะทราย บั๊นรูป สร้างหุ่นจำลองง่าย ๆ ประดิษฐ์และ
ซ่อมแซมของใช้และของเล่น เชิดหุ่นประกอบ การทำการ
ทดลอง การเชิญวิทยากร การทำรายงานการจัดป้ายนิเทศ
การไปศึกษานอกสถานที่
- 2.2.3 ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถแนะนำ
ผู้อื่นให้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องได้
- 2.2.4 ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นที่มีพื้นฐานความรู้ วัฒนธรรม ฐานะทาง
เศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างกัน
- 2.2.5 ทำงานร่วมกับผู้อื่น และใช้กระบวนการกลุ่มได้

2.3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

- 2.3.1 จัดการ เล่นสมมุติ แสดงละคร แสดงหุ่น การจัดหุ่นจำลอง
จัดนิทรรศการในโอกาสต่าง ๆ
- 2.3.2 สอนให้ผู้เรียนสามารถวิพากษ์วิจารณ์ ได้ว่าที่ ทำบันทึก
ทำรายงาน และรายงานปากเปล่า

- 2.3.3 วิจารณ์ผลงานของนักเรียนและผู้สอน ให้นักเรียนวิจารณ์ผลงานของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งทักษะในการโน้มน้าวจิตใจให้นักเรียนเกิดความรักในศิลปะ
- 2.3.4 แต่งเพลงและร้องเพลงง่าย ๆ เต้นให้เข้ากับจังหวะและทำนองเพลงไทยและเพลงนานาชาติบางเพลง การคิดทำรำประกอบอารมณ์และความหมาย เล่นเครื่องดนตรีบางประเภทได้ สามารถพูดโน้มน้าวจิตใจผู้เรียนให้เกิดความรักในดนตรีและนาฏศิลป์ไทย
- 2.4 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ
 - 2.4.1 สาธิตหรือทำเป็นตัวอย่างให้นักเรียนดูได้
 - 2.4.2 สื่อความหมายและสั่งงานให้นักเรียนเข้าใจ นำไปปฏิบัติได้
 - 2.4.3 สร้างและออกแบบใบสั่งงาน ออกแบบงานอย่างง่าย ๆ ได้
 - 2.4.4 สร้างแบบฟอร์มหรือตารางแสดงความก้าวหน้าในการทำงาน
 - 2.4.5 เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม
 - 2.4.6 คิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ในลักษณะของการสร้างสรรค์
 - 2.4.7 ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์พื้นฐานในการฝึกงาน เช่น เลื่อย จักรเย็บผ้า กรรไกร สว่าน มีด ฯลฯ ได้
 - 2.4.8 จัดหาและใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น
 - 2.4.9 ประเมินผลงานและการปฏิบัติงานของนักเรียนได้

กมล สุดประเสริฐ และคณะ (2523) ได้ศึกษาหาสมรรถภาพของครูประถมศึกษาที่ต้องการ อันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู ในส่วนที่เกี่ยวกับสมรรถภาพในการปฏิบัติการสอนของครูประถมศึกษานั้น มีสมรรถภาพที่จำเป็นแยกเป็นด้าน ๆ ได้ดังต่อไปนี้

ด้านการใช้หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

1. จัดบรรยากาศการเรียนการสอนให้เด็กเกิดแรงจูงใจที่จะเรียน และรู้สึกเป็นอิสระที่จะแสดงออก ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนได้
2. ดัดแปลงเพื่อหาวิธีที่สอนให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นได้
3. ควบคุมและสร้างเสริมให้เด็กมีวินัยในตนเอง คือ สามารถประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตั้งมาได้ด้วยตนเอง
4. จัดหาวัสดุอุปกรณ์ตกแต่งห้อง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้
5. ใช้แผนการสอนในวิชาที่สอนได้
6. จัดที่เรียนและที่นั่งของเด็กให้เหมาะสมกับกิจกรรมหรือวิธีสอนแบบต่าง ๆ ได้
7. เขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในวิชาที่สอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและเนื้อหาวิชาได้
8. จัดทำกำหนดการสอนและตารางสอนได้
9. สร้างและปรับปรุงแผนการสอนและบันทึกการสอนได้

ด้านการสอนทั่วไป

10. ใช้วิธีสอนเพื่อให้เด็กรู้จักคิดค้นคว้าหาเหตุผล และนำความรู้ไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน
11. ฝึกให้เด็กเป็นคนช่วยเหลือตนเองและพึ่งตนเองได้
12. เลือกและจัดวิธีสอน กิจกรรมได้สอดคล้องกับจุดประสงค์ในหลักสูตร เนื้อหาวิชาและพัฒนาการของเด็ก
13. เลือกใช้อุปกรณ์การสอนและผลิตอุปกรณ์การสอนง่าย ๆ ได้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา และลักษณะของเด็ก
14. ฝึกให้เด็กเป็นคนขยันขันแข็งทั้งในด้านการเรียนและการทำงานได้
15. พูด เขียน อธิบายสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจน เหมาะสมกับระดับเด็กชั้นต่าง ๆ ได้
16. ดำเนินการสอนในขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นกิจกรรม และขั้นสรุปได้

17. ตั้งคำถามแบบต่าง ๆ ให้เด็กมีส่วนร่วมพูดออกความเห็นหรือตอบคำถามของครูได้
18. สอนซ่อมเสริมเด็กเรียนอ่อน หรือช้าได้อย่างเหมาะสม
19. ใช้การเสริมกำลังใจ (ชมเชย ให้รางวัล ตำหนิ) แก่นักเรียนได้เหมาะสม
20. ใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหาหรือวิธีวิทยาศาสตร์แบบง่าย ๆ ซึ่งเริ่มจากปัญหา การหาข้อมูลความรู้ และสรุปผลการแก้ปัญหาได้
21. จัดแบบฝึกหัดและงานให้เด็กได้รับฝึกหัด และทบทวนบทเรียนได้อย่างเหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจของเด็ก
22. ใช้วิธีสอนที่让孩子แบ่งกลุ่มทำงานเป็นกลุ่มได้
23. เลือกและใช้หนังสือเรียนและหนังสืออ่านประกอบ เพื่อการเรียนรู้ของเด็กได้เหมาะสม
24. ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและบุคคลต่าง ๆ ในท้องถิ่น เพื่อระโยชน์ในการเรียนการสอนได้
25. ใช้วิธีสอนแบบการสาธิตเพื่อทำเป็นตัวอย่างให้นักเรียนเข้าใจได้
26. ฝึกให้เด็กสามารถวางแผนการเรียนและวางแผนทำงานร่วมกับครูได้

ด้านการสอนวิชาเฉพาะ

27. สอนให้เด็กมีทักษะในการอ่าน ทั้งอ่านออกเสียง และอ่านในใจ โดยอ่านได้เร็วและถูกต้อง และมีนิสัยในการอ่าน
28. สอนกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยเน้นการปฏิบัติและปลูกฝังเจตคติที่ดีได้
29. สอนสังคมศึกษาให้เด็กเกิดความเข้าใจ และมีเจตคติที่ดีต่อสถาบัน หน้าที่ของบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ศิลป วัฒนธรรม และจริยธรรมทั่วไปได้
30. สอนคณิตศาสตร์โดยเน้นทักษะในการคิดคำนวณ อุปนิสัยในการมีระเบียบรอบคอบ และให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้

31. สอนให้เด็กมีทักษะในการเขียนและคัด และจัดการสื่อสารด้านการเขียนได้
32. ติดต่อประสานงานกับบุคคลต่าง ๆ ในท้องถิ่น เพื่อนำประโยชน์มาสู่โรงเรียนได้
33. สอนให้เด็กมีทักษะและนิสัยในการฟัง สามารถสรุปเรื่องจากการฟังได้ถูกต้อง
34. พบปะ เยี่ยมเยียน ประชุมผู้ปกครองเด็ก เพื่อติดตามปัญหาการเรียนการสอน และหาทางร่วมมือเพื่อส่งเสริมการเรียนของเด็กได้
35. เล่นนิทาน และใช้เกมส์ต่าง ๆ ไปช่วยในการสอนได้
36. สอนให้เด็กมีทักษะและมารยาทในการพูด จนเด็กสามารถพูดในโอกาสต่าง ๆ ได้
37. สอนกลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ โดยเน้นการฝึกปฏิบัติที่สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นได้
38. ฝึกเด็กให้เป็นคนช่างสังเกต ช่างวัด คาดคะเนสิ่งต่าง ๆ ตามธรรมชาติได้
39. ศึกษาเด็กเป็นรายกรณี เพื่อช่วยแก้ปัญหาของเด็ก โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น ระเบียบสะสม แบบบันทึกพฤติกรรม การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เพื่อหาสาเหตุของปัญหาและหาแนวทางแก้ปัญหาได้
40. สามารถจัดการปฐมพยาบาลเบื้องต้นได้
41. สอนวิทยาศาสตร์เพื่อเน้นความเข้าใจในปรากฏการณ์ธรรมชาติ และเสริมสร้างเจตคติทางวิทยาศาสตร์ได้
42. สอนพลศึกษาได้อย่างน้อยให้เด็กมีทักษะในการเคลื่อนไหวข้อวัยระต่าง ๆ และรู้วิธีออกกำลังกายได้
43. สอนดนตรี นาฏศิลป์พื้นฐาน เช่น การให้เข้าใจจังหวะ การร้องเพลง การรำง่าย ๆ และแสดงละครเรื่องสั้น ๆ ได้

ด้านการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี การฝึกจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

44. ฝึกเด็กให้มีจริยธรรมที่สำคัญบางประการ เช่น ความซื่อสัตย์ ความขยัน ความอดทน ฯลฯ ได้
45. ฝึกให้เด็กมีพฤติกรรมประชาธิปไตย เช่น ร่วมมือ เคารพความคิดเห็นผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบได้
46. นำความรู้ใหม่ ๆ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมมาถ่ายทอดให้แก่เด็กได้
47. จัดหาสื่อที่จะเพิ่มประสบการณ์ของเด็ก เช่น มุมหนังสือ ป้ายนิเทศ มาบริการแก่เด็กได้
48. ฝึกให้เด็กได้ช่วยเหลือกันในการแก้ไขปัญหา และแนะนำด้านการเรียนซึ่งกันและกันได้
49. ฝึกให้เด็กทำการทดลองวิทยาศาสตร์อย่างง่าย ๆ ได้
50. ฝึกให้เด็กเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ ด้วยตนเองได้
51. ฝึกให้เด็กจัดนิทรรศการแบบง่าย ๆ ที่เหมาะสมกับวัยของเด็กได้
52. วางแผนการเรียน โดยนำเด็กออกไปเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียนได้
53. สามารถสำรวจชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ โดยการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ และการอ่านได้
54. ใช้วิธีสอนใหม่ ๆ เช่น การฝึกแบบไมโครทิชซิง การสอนแบบทีม การสอนแบบสืบสวนได้
55. สอนโดยใช้เครื่องมือโสตทัศนศึกษา เช่น สไลด์ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง วิทยุ โทรทัศน์ ได้
56. จัดทำบทเรียนสำเร็จรูป เพื่อให้เด็กเรียนด้วยตนเองได้
57. ฝึกให้เด็กหารายได้จากผลิตผลที่ช่วยกันทำขึ้นได้
58. ใช้วิธีสอนแบบแสดงบทบาทสมมติ และเล่นเกมสื่ได้
59. ดำเนินการให้เด็กจัดตั้งและร่วมชุมนุมทางวิชาการและชุมนุมสหกรณ์ของโรงเรียนได้
60. ฝึกเด็กในการใช้เครื่องมือโสตทัศนศึกษาได้

เมื่อพิจารณาผลจากการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถภาพด้านการสอนของครูประถมศึกษา ซึ่งมีจำนวนมาก เห็นว่าโดยสรุปแล้วสมรรถภาพด้านการสอนของครูประถมศึกษาควรประกอบด้วย สมรรถภาพด้านการสอน 2 ด้าน คือ สมรรถภาพด้านการสอนทั่วไป อันได้แก่ การเตรียมการสอน การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การประเมินผลและสมรรถภาพด้านการสอนเฉพาะวิชา อันได้แก่ การสอนในกลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับสมรรถภาพของครู ทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวกับสมรรถภาพของครู โดยทั่วไป และสมรรถภาพด้านการสอนของครูประถมศึกษานั้น มีทั้งงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งรวบรวมได้ดังนี้

งานวิจัยในประเทศไทย

มัทธนา ปิยะมาดา (2511) ได้สำรวจลักษณะของครูในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้ตัวอย่างประชากรเป็นครูจำนวน 1,406 คน พบว่า ลักษณะของครูที่ดีต้องสอนดี มีเหตุผล ไม่ใช้อารมณ์ในการสอน และยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน มีน้ำใจในการเป็นครู คือ เมตตา กรุณา เห็นอกเห็นใจนักเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน

นันทนา ชื่นศิริ (2518) ได้สำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารการศึกษาในจังหวัดราชบุรี เกี่ยวกับขอบเขตหน้าที่และเกณฑ์มาตรฐานของครูประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารการศึกษาเห็นว่าครูประถมศึกษาที่ดีควรจะมีความรู้ และทักษะในด้านที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนหลายประการด้วยกัน เช่น มีความรู้เกี่ยวกับการจัดห้องเรียน การจัดการเรียน จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา เนื้อหาสาระของหลักสูตร ขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปจัดทำบันทึกการสอน วิธีสร้างแรงจูงใจจิตวิทยาเกี่ยวกับเด็ก การเลือกใช้กิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับบทเรียน วิธีสร้างอุปกรณ์ง่าย ๆ ส่วนทักษะที่ผู้บริหารเห็นว่าจำเป็นมากที่สุด ได้แก่

ทักษะในการเตรียมการสอนและทำบันทึกการสอน พุดจาชัดเจน ฟังเข้าใจง่าย ตรวจงาน
อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้

พงศธร พิทักษ์กำพล (2518) ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูประจำการ
และนักศึกษาวิทยาลัยครู ในจังหวัดอุดรดิตต์เกี่ยวกับขอบเขตหน้าที่และเกณฑ์มาตรฐานของครู
ประถมศึกษา" โดยใช้แบบสอบถามถามครูประจำการ 250 คน และนักศึกษาวิทยาลัยครู
500 คน ในจังหวัดอุดรดิตต์ พบว่า เรื่องที่ครูประจำการและนักศึกษาเห็นด้วยอยู่ในเกณฑ์
น่าพอใจคือ ครูประถมศึกษาควรมีความรู้ในการเลือกวิธีสอนให้เหมาะกับเด็ก และเรื่องที่ครู
ประจำการและนักศึกษาเห็นด้วยอย่างยิ่งคือ การเตรียมการสอนและการทำบัญชีเรียกชื่อ

นิภา เพชรสม (2518) ได้ทำการวิจัยในเรื่องเดียวกัน แต่ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง
ที่เป็นครูประจำการและนักศึกษาวิทยาลัยครูในจังหวัดราชบุรี พบว่า ในด้านเกี่ยวกับการเรียนการ
สอน กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ครูควรสามารถจัดลำดับเนื้อหาวิชาที่สอนให้เหมาะสม ศึกษาเพิ่มเติม
ในวิชาที่จะสอนอยู่เสมอ ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนประถมศึกษาเองเกี่ยวกับความรู้และทักษะ
ในการสอนของครูนั้น พบว่า นักเรียนต้องการในการสื่อความหมายได้อย่างเหมาะสม และแก้
ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างชาญฉลาด ในด้านผู้ปกครอง ระดม บุญเรือง (2518) ได้
สำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครอง พบว่า ในด้านทักษะการสอนของครู ผู้ปกครองมุ่งหวังว่า
ครูควรจะสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำชื่อนักเรียนได้และนำนิทานมาประกอบการสอนได้

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ (2520) ได้วิจัยเรื่อง "ลักษณะของครูที่ดี"
โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่ม คือ ครูและศึกษานิเทศก์ นักเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร
การศึกษา ผู้ปกครอง และพระ ให้ตอบแบบสอบถามและขอความร่วมมือจากวิทยาลัยครู
12 แห่ง คือ วิทยาลัยครูยะลา วิทยาลัยครูสงขลา วิทยาลัยครูภูเก็ต วิทยาลัยครู
นครศรีธรรมราช วิทยาลัยครูพระนคร วิทยาลัยครูสวนสุนันทา วิทยาลัยครูนครราชสีมา
วิทยาลัยครูมหาสารคาม วิทยาลัยครูอุบลราชธานี วิทยาลัยครูอุดรธานี วิทยาลัยครูสกลนคร
และวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่ม ตามเขต
ที่วิทยาลัยครูเหล่านั้นรับผิดชอบในการผลิตครู สรุปผลลักษณะครูที่ดีต้องมีสมรรถภาพครูดัง
ต่อไปนี้ มีความรู้ดี มีการค้นคว้าหาความรู้ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อยู่เสมอ สอนดี

สามารถใช้ภาษาได้ดี มีเทคนิคในการโน้มน้าวจิตใจคน และสามารถประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้ ไม่เพียงแต่พูดอย่างเดียว สุขภาพดี รู้จักป้องกันโรคติดต่อ งดเว้นสิ่งเสพติดทั้งปวง ไม่เสเพล และรู้จักรักษาอารมณ์ให้มั่นคง ประพจน์ดี มีความซื่อสัตย์ เทียงธรรม มีเมตตา ขยันอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวง มีน้ำใจประชาธิปไตย มีเหตุผลกล้าพูด กล้าทำกล้าเผชิญความจริง รับผิดชอบต่อผู้อื่นและยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

เกี่ยวกับเรื่องสมรรถภาพของครูประถมศึกษา มานพ ภาสคติไศลธรรม (2520) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูประถมศึกษาที่สังกัดต้องการในจังหวัดสกลนครและนครพนม ผลการศึกษาพบว่า สมรรถภาพของครูประถมศึกษาด้านการสอนที่กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มต้องการในระดับต้องการมากที่สุดและต้องการมาก ได้แก่ สมรรถภาพในด้านเตรียมการสอน โดยการทำให้โครงการสอน บันทึกการสอนได้อย่างชัดเจนและปฏิบัติได้จริง มีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนทุกครั้ง ยอมรับผิดเมื่อตนเองสอนผิดพลาด ใช้อุปกรณ์การสอนได้เหมาะสมกับลักษณะวิชาและการเรียนการสอน

ประโยชน์ จันทรโชติ (2520) ได้ทำการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา จากครู ผู้บริหาร นักเรียน และผู้ปกครอง พบว่า คุณลักษณะด้านการสอนอันเป็นที่พึงประสงค์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ มีความรู้ดีในวิชาที่สอนเรื่องที่สอน มีการทดสอบและติดตามผลงานการสอนทุกบททุกตอน เตรียมการสอนอย่างดีทุกครั้ง รู้จักใช้วิธีสอนและอุปกรณ์การสอนอย่างเหมาะสม มีความรู้เรื่องหลักสูตรดี มีความรู้ความสามารถที่จะสอนวิชาต่าง ๆ ได้หลายวิชา ขยัน และตั้งใจสอน ช่วยเหลือเอาใจใส่นักเรียนที่อ่อน สอนให้เด็กคิดเป็นและปฏิบัติได้ หากความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ทำบรรยากาศในห้องเรียนให้น่าสนุก กระตุ้นให้นักเรียนอยากรู้ อยากรเรียน และหาประสบการณ์แปลก ๆ ใหม่ ๆ ให้แก่เด็กเสมอ

ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เริ่มโครงการวิจัยเพื่อแสวงหาสมรรถภาพครูประถมศึกษา โดยร่วมทำโครงการนี้กับกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ และองค์การยูนิเซฟ ให้ชื่อโครงการว่า "ขอบเขตหน้าที่และเกณฑ์มาตรฐานของการสอนระดับประถมศึกษา" วิธีดำเนินการของโครงการนี้คือ การรวบรวมหน้าที่และเกณฑ์

มาตรฐานของครูประถมศึกษาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยจัดทำหลักเกณฑ์และรายการหน้าที่ของการปฏิบัติงานครูไว้อย่างคร่าว ๆ ข้อมูลเหล่านี้จะใช้เป็นเกณฑ์ครั้งแรก ในการสร้างแบบจำลอง ขอบเขตหน้าที่และเกณฑ์มาตรฐานของครูประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามขอบเขตหน้าที่และเกณฑ์มาตรฐานของการสอนระดับประถมศึกษา ซึ่งสร้างขึ้นเป็น 4 ชุด ใช้สอบถามตัวอย่างประชากร 4 กลุ่มดังนี้ ครูประจำการและนักศึกษาวิทยาลัยครู ผู้บริหารการศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง ผลการวิจัยด้านทักษะการสอนของครูพบว่า ครูประจำการและนักศึกษาคูเห็นด้วยอย่างยิ่งในสมรรถภาพที่เกี่ยวกับการจัดลำดับเนื้อหาวิชาที่สอนได้อย่างเหมาะสม การศึกษาเพิ่มเติมในวิชาที่สอนอยู่เสมอ การใช้คำพูดที่เหมาะสมและชัดเจน การใช้ภาษาในการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง ทั้งการพูดและการเขียน การอธิบาย และถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนเข้าใจได้ (ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2521)

ในเรื่องพฤติกรรมการสอนของครู นิภา เล็กบำรุง (2518) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ครูที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรมการสอนด้านกำหนดงานให้นักเรียนแตกต่างกัน แต่มีพฤติกรรมการสอนด้านการทบทวนเมื่อจบบทเรียนไม่แตกต่างกัน ส่วนครูที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกันมีพฤติกรรมการสอนทั้งสองด้านแตกต่างกัน

สมชาติ เทศแยม (2522) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่ง ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2521 พบว่า ครูผู้สอนที่มีวุฒิต่ำกว่าอนุปริญญาและวุฒิตั้งแต่อนุปริญญาขึ้นไป มีพฤติกรรมการสอนด้านทักษะทั่วไปแตกต่างกัน แต่มีพฤติกรรมการสอนด้านการใช้อุปกรณ์การสอนไม่แตกต่างกัน และในด้านประสบการณ์การสอน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การสอน 1 - 5 ปี, 6 - 10 ปี และสูงกว่า 11 ปี มีพฤติกรรมการสอนทั้งสองด้านไม่แตกต่างกัน

สมนึก ภัททิยธนี (2518) ทำการวิจัยพฤติกรรมการสอนด้านการประเมินผลในการสอนวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2518 ในโรงเรียนมัธยมสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร

จำนวน 5 โรงเรียน รวม 41 คน ผลการวิจัยสรุปว่า พฤติกรรมการสอนด้านการประเมินผลของครูไม่ได้ขึ้นอยู่กับ เพศ วุฒิ ประสบการณ์ในการสอน และวิชาที่สอน

งานวิจัยต่างประเทศ

ฮาร์ด (Hart, 1954) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษา ปีสุดท้ายของ เท็น เชาซันด์ ไฮ สคูล (Ten Thousand School) เกี่ยวกับครูและการสอนของครู ปรากฏผลว่า ครูที่ดีควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. มีความสามารถที่จะชักจูงใจนักเรียนให้เกิดความสนใจในวิชาที่ตนสอน มีความฉลาดรอบรู้ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ สามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิด
2. ครูต้องสนใจในตัวนักเรียน ให้ความร่วมมือกับนักเรียน มีความเห็นอกเห็นใจนักเรียน
3. สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น
4. อธิบายได้อย่างแจ่มชัด มีวิธีสอนให้นักเรียนเข้าใจง่าย

ไรอันส์ (Ryans, 1960) ได้ศึกษาค้นคว้าถึงคุณลักษณะของครูในโครงการ เอ็น ซี อี (N. C. E. ย่อมาจาก National Committee on Education) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู จำนวน 6,179 คน นอกจากนี้ยังได้ศึกษาพฤติกรรมของครู โดยใช้วิธีการพฤติกรรมวิกฤติ (The Critical Incident Techniques) โดยการให้ครูเขียนเหตุการณ์วิกฤติในห้องเรียน รวบรวมพฤติกรรมต่าง ๆ ของครู เฉพาะพฤติกรรมที่ดีเกี่ยวกับการสอนมีดังนี้ คือ เตรียมการสอนอย่างดี มีการยืดหยุ่นการสอน การยอมรับความจำเป็นหรือความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน ใช้อุปกรณ์การสอนกระตุ้นให้นักเรียนสนใจการเรียน ชี้แนวทางในการเรียนแจ่มแจ้ง มีการสาธิต อธิบาย และให้คำชี้แจงอย่างชัดเจน

บิดเดิล (Biddle, 1967) กล่าวถึงคุณลักษณะของครูโดยสรุปจากการศึกษาค้นคว้า และทดลองของนักการศึกษาที่สำคัญหลายท่าน และได้แบ่งคุณลักษณะของครูออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านปฏิบัติงานของครู เช่น การเตรียมการสอน
2. ด้านบุคลิกภาพ เช่น การควบคุมอารมณ์ ความมั่นคงสม่ำเสมอ
3. ด้านพฤติกรรมในการสอน เช่น การอภิปราย การถามปัญหา และการยกย่องชมเชยนักเรียน

เลห์แมน และ มีเรนส์ (Lehmann and Mehrens, 1971) สรุปการสำรวจความคิดเห็นของนิสิตวิทยาลัย เวสเทอร์น วอชิงตัน สเตท (Western Washington Syate College) จำนวน 443 คน นิสิตมีความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะครูในอุดมคติว่ามีเกณฑ์ที่สำคัญมากที่สุด 5 ประการ คือ

1. มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน ต้องมีความรู้อย่างกว้างขวางทั้งความรู้พื้นฐานและสิ่งใหม่ ๆ เกี่ยวกับวิชาที่ตนสอน
2. มีความสนใจในวิชาที่สอนอย่างลึกซึ้ง มีความกระตือรือร้นค้นคว้าในวิชาที่สอน
3. มีความยืดหยุ่น และมีความสามารถที่จะเสนอบทเรียนเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจ และสนองความต้องการของนักเรียน
4. เตรียมการสอนอยู่เสมอในวิชาที่ตนสอน กำหนดหัวข้อวิชาที่สอน กำหนดวัตถุประสงค์ ตลอดจนรายชื่อหนังสืออ้างอิง
5. ใช้ศัพท์ภาษาได้ถูกต้องเหมาะสม มีความสามารถในการอธิบายอย่างชัดเจน แจ่มแจ้ง สอนโดยคำนึงถึงระดับความสามารถของนักเรียน

กรีนวูด และคณะ (Greenwood and others, 1974) แห่งมหาวิทยาลัยฟลอริดา ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาแบบสอบถาม เอส อี ซี ที บี (S E C T B ย่อมาจาก Student Evaluation of College Teaching Behavior) เพื่อให้ได้เครื่องมือที่ดีในการวัดผลสะท้อนที่เกิดจากการสอน วัดพฤติกรรมของอาจารย์ ซึ่งผู้เรียนสามารถสังเกตได้ ใช้กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ อาจารย์ นิสิต และผู้บริหาร แบบสอบถามมีกระทง (Item)

ทั้งสิ้น 134 ข้อ ใช้เกณฑ์ประเมินค่า 7 ช่วง ปรากฏว่ามีข้อกระทงที่เกี่ยวข้อง 85 ข้อ ต่อจากนั้นได้นำแบบสอบไปทดลองใช้กับกลุ่มนิสิต 2 กลุ่ม จำนวน 328 คน และ 554 คน ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่าทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน จึงนำข้อมูลที่ได้ทั้งสองกลุ่มไปทำการวิเคราะห์ตัวประกอบสำคัญได้คุณลักษณะของ "อาจารย์" 8 ตัวประกอบ ดังนี้

1. มีความสามารถทำให้การเรียนเข้าใจง่าย
2. มีการสอนที่ทันสมัย
3. มีความรับผิดชอบต่อชั้นเรียน ไม่หยุดสอนบ่อย ๆ
4. ให้ความเป็นกันเองกับนิสิต
5. รับฟังความคิดเห็นของนิสิต
6. รู้เทคนิคการวัดผลให้งานกระจำจั่ง ให้การบ้านเหมาะสม
7. มีความรู้ทันเหตุการณ์
8. เข้าใจปัญหาของนิสิตได้ดี

วอทรูบา และ ไรท์ (Wotruba and Wright, 1975) ได้ศึกษาเพื่อพัฒนาเครื่องมือประเมินผลของอาจารย์ กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคือ ผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต มหาวิทยาลัยซาน ดิอาโก (San Diego University) แผนกบริหารธุรกิจ ผลปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม เห็นว่าคุณลักษณะของอาจารย์ที่มีความสำคัญ ได้แก่

1. มีความรู้กว้างขวางถูกต้องทันสมัย และรู้อย่างแท้จริง
2. ส่งเสริมนิสิตให้แสดงความคิดเห็น
3. กระตือรือร้นในวิชาที่สอน
4. ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม
5. อธิบายเข้าใจง่าย และยกตัวอย่างชัดเจน
6. ช่วยเหลือนิสิตทั้งในและนอกห้องเรียน
7. ทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา
8. มีความยุติธรรม
9. มีความสนใจและอยากจะสอน

สำหรับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอน ได้แก่ วิธีสอน อุปกรณ์การสอน บุคลิกภาพ บรรยากาศในชั้นเรียน ทักษะของอาจารย์ต่อนิสิต และทัศนคติของนิสิตต่อวิชา

จากรายงานการวิจัยของ วอทรูบา และ ไรท์ ซึ่งวิจัยการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ กล่าวถึง ความเชื่อสำคัญ ๆ ของผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญและนิสิต สรุปได้ดังต่อไปนี้

อาจารย์ที่มีประสิทธิภาพจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ เรียงตามลำดับได้ดังนี้ มีทักษะในการสื่อความหมาย อธิบายเรื่องยากให้เข้าใจง่าย มีทัศนคติที่ดีต่อนิสิต มีความรู้ทางวิชาการดี จัดลำดับขั้นตอนการถ่ายทอดวิชาการดี ใฝ่ใจในทางวิชาการ ยุติธรรมในการประเมินผล ยึดหยุ่นในการสอน ส่งเสริมให้นิสิตคิดด้วยตนเอง มีบุคลิกลักษณะดี พุดดี เอาใจใส่ในการสอน และสอนโดยคำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของนิสิต เป็นนักวิเคราะห์ วิจัยที่ดี ควบคุมตนเองได้ ให้ความกระจ่างและความร่วมมือในการอภิปรายของนิสิต มีความสนใจ กว้างขวาง รอบรู้ มอบหมายการงานกระตือรือร้นชัดเจน ใฝ่ผลการประเมินผลปรับปรุงให้นิสิตก้าวหน้า กระตุ้นให้เด็กสนใจในการเรียนและชื่นชมผลสำเร็จของนิสิต เปิดกว้างในการสื่อความหมาย มีอารมณ์ขัน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง จัดบรรยากาศการเรียนอย่างเป็นกันเอง ส่งเสริมให้นิสิตทำงานของตนเองอย่างดีที่สุด เชื่อมั่นในตนเอง มีความรับผิดชอบ และยอมรับความผิด ถูกชั่วดี คุมห้องได้ดี ตรวจการมาเรียนของนิสิตเสมอ สนใจการสอนและสอนสนุก แนะนำแนวทางการคิด การค้นคว้า การเปรียบเทียบ ช่วยเหลือแนะนำมากกว่าแนะนำ รู้จักการใช้ถ้อยคำในการวิจารณ์ รู้เนื้อหาหลักวิชาครู สุขภาพดี มีเกียรติเชื่อถือได้ ช่วยวางแผนการเรียนแก่นิสิต เป็นครูชั้นอาชีพ เชื่อและยอมรับความแตกต่างของนิสิต

ส่วนความเห็นของนิสิตมุ่งหวังให้อาจารย์ "มีความรู้แปลก ๆ ใหม่ ๆ มาสอน เป็นนักพูดที่ดี ยุติธรรมในการประเมินผล สั่งงานชัดเจน ใฝ่ใจในวิชาการ บอกจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนชัดเจน เตรียมการสอนมาดี สอนอย่างมีชีวิตชีวา ช่วยเหลือนิสิตทั้งในและนอกห้องเรียน เปิดโอกาสให้คิดด้วยตนเอง"

สำหรับผู้บริหารให้ความสำคัญในเรื่อง กระตุ้นให้นิสิตทำงานด้วยตนเองให้มากที่สุด สามารถอธิบายเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย ส่งเสริมให้นิสิตคิดด้วยตนเอง และส่งเสริมความก้าวหน้าของนิสิตจากข้อมูลย้อนกลับ

แอฟเทรท (Aftreth, 1978) ได้วิจัยเรื่อง "เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของครูประถมศึกษา ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ที่มีต่อสมรรถภาพของครู" ได้ศึกษาว่า สมรรถภาพที่คาดหวังกับสมรรถภาพที่เป็นจริงในอาชีพครู ควรเป็นอย่างไร โดยใช้แบบสอบถามถามครูประถมศึกษา ผู้บริหาร ผู้ปกครอง นักเรียน ผลปรากฏว่า

1. การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูระหว่างสมรรถภาพที่คาดหวังกับสมรรถภาพที่เป็นจริงโดยส่วนรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับความเป็นจริงอยู่ระหว่างร้อยละ 36 - 62
2. ในด้านประสบการณ์ ผู้ปกครองกับผู้บริหารอาวุโส เห็นว่า ครูประถมศึกษา มีสมรรถภาพที่เป็นจริงต่ำกว่าสมรรถภาพที่คาดหวัง อย่างไรก็ตามครูที่มีอายุมากมีความเห็นเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูเป็นทางบวกมากกว่าครูอายุน้อย
3. ครูประถมศึกษาที่มีความเห็น ว่า ตนเองมีสมรรถภาพในการปฏิบัติงาน ครูอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพของครูดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าครูที่ดีควรมีสมรรถภาพในหลาย ๆ ด้าน แต่ด้านที่มีความสำคัญและเป็นสมรรถภาพอันพึงปรารถนา ซึ่งครูจะขาดไม่ได้ คือ สมรรถภาพด้านการสอน โดยเฉพาะสมรรถภาพด้านการสอนของครูประถมศึกษานั้น มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา อันเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาคนและสังคมให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย